

Kateri dokazi so dopustni pri preganjanju odgovornega urednika zaradi prestopka po § 21 tisk. zakona in po čl. III. zak. od 15. oktobra 1868, št. 142 drž. zak. ?*)

Prof. dr. Metod Dolenc.

A.

I. Logično pravilno tolmačenje določb §§ 19 do 21 tisk. zak. se ujema docela z njih kriminalnopolitično svrho. Prizadeti popravljalec imej priliko, da na isti način, kakor je bila priobčena po njegovem mnenju potvorjena resnica o dotičnih dejstvih, pride do besede in pové, katera dejstva so po njegovem mnenju potvorjena objavljena in kako je bilo ali je v resnici z zadevnim dejstvom. Stari izkušeni rek: »*Audiat et altera pars*« ali »Da se resnica prav spozna, čujeta naj se oba zvona«, ali »*Eines Mannes Rede, keine Rede, man soll sie hören alle beede*« ali »*Bisogna sentir tutte le due campane*« se v tem primeru uporablja anticipativno, da se izkrivljeno dejstvo ne zasidra pregloboko in neoporekano v duševnosti čitateljev. Zato naj se uporablja anticipirano sredstvo obrambe odločno in določno, brez ovinkov, brez dolge procedure. Popravek naj se priobči neizpremenjen, brez kakršnihkoli vrinkov, pri uradnih popravkih celó brez dostavkov uredništva v tisti tiskovini.¹⁾ Ako se odgovorni urednik brani priobčiti v predpisanem roku in na predpisanj način določbam §§ 19 in 20 ustrezni popravek, naj se stranka obrne neposredno, t. j. brez posredovanja javnega obtožitelja ali kakšnega drugega organa državne uprave na okrajno sodišče na sedežu zbornega sodišča I. instance, v čigar okolišu je bil prestopke storjen (§ 495 k. pr. r.). Tó pa naj brez odloga, če možno v 24 urah, razsodi o zahtevku priobčitve popravka. Ako spozná sodnik, da je bil urednik dolžan sprejeti popravek, obsodi ga radi prestopka, toda le, če je

*) Primeri članek dr. Vladimira Knafliča v Slov. Pravniku 1924, štev. 1, 2, o istem predmetu.

¹⁾ Enako načelo je sprejeto v tiskovnih zakonih za Francijo z dne 29. julija 1881, za Belgijo z dne 20. julija 1881, za Italijo z dne 26. marca 1848, za Nemčijo z dne 7. maja 1874. Glede ustreznih določb drugih tiskovnih zakonov celega sveta glej Pappafava: Die moderne Pressgesetzgebung etc., (nemški prevod iz italijanščine, Zadar in Lipsko).

njegova branitev ne osnovana. Kazen je sankcija za pojačenje zaščite anticipirane obrambene pravice.

Po prvotnem besedilu § 19 tisk. zakona od 17. decembra 1862 se je v primeru, da odgovorni urednik ni hotel sprejeti popravka od stranke, smela ta obrniti na državnega pravdnika, ki je nato zahteval priobčitev u r a d o m a. Če se je odgovorni urednik tudi še na takšno zahtevo branil, je smel državni pravdnik povzročiti ustavitve izhajanja periodične tiskovine. Stranki pa je bilo dano na prosto, da se obrne sama naravnost na sodišče in zahteva kaznovanje po § 21 tisk. zakona. O »*grundlose Weigerung*« je govoril ta § 21 le glede predloga stanke. Da se je smela stranka obrniti radi popravka na državnega pravdnika, se je utemeljevalo tako, da državni pravdnik gotovo najde pravilno obliko za popravek, a upiranje, priobčiti od državnega pravdnika vpslani popravek, naj ustanavlja oficialen delikt. Pri vsem tem ni čudno, da se je — kakor piše L i e n b a c h e r (*Die oester. Pressgesetzgebung*, II., str. 43—45) v prvih štirih letih, odkar je bil v moči tiskovni zakonik iz leta 1862, primerilo na Dunaju le trikrat, da so stranke zahtevale popravek neposredno na sodišču, brez intervencije državnega pravdnika. Važno pa je, da je »uradna instrukcija za državne pravdnike in varnostna oblastva glede izvrševanja tiskovnega zakona« predpisovala v § 11 *verbis expressis*, da se državni pravdnik ne sme brigati za vprašanje, ali ustreza strankin popravek resnici (glej L i e n b a c h e r, *l. c.*, II., str. 242, 243).

II. Pri današnji formulaciji § 21 tisk. zak. seveda bivša instrukcija za državne pravdnike ne velja več, vendar je treba uvaževati, da je zakon od 15. oktobra 1868, št. 142 drž. zak., glede § 21 v glavnem le o d s t r a n i l možnost intervencije državnega pravdnika pri priobčevanju popravkov za stranke. Vpraša se torej: Na kaj se sme odgovorni urednik d a n e s sklicevati, da opraviči odklonitev popravka? — Prestopek po § 21 tisk. zak. je čisti omisivni delikt, kršitev zapovedi pa je samo tedaj nekazniva, ako je bila odklonitev popravka osnovana. Iz neosnovanega branjenja naj izvira krivda, brez katere ni kazni. Kedaj je krivda podana, odnosno dokazana? Predvsem je seveda dokazovanje krivde stvar obtožitelja (javnega alj zasebnega), navedba obrambnih sredstev kakor protirazlogov glede krivde, torej razlogov, ki izključujejo krivdo, pa je stvar obdolženca, obtožitelj pa mora izpodbijati te razloge, on mora dokazati, da pogojev zanje ni.

Brez dvoma velja, da ni krivde ob materialnopравnih razlogih, ki krivdo izključujejo in ki so navedeni v § 2 a, b, c, e, f, in g k. z.; tem pa moramo prišteti tudi še stanje nujne sile (*Notstand*). K tem splošnim razlogom nekrivde pridejo brez dvoma še razlogi, ki tiče v sami naravi zapovednih predpisov §§ 19 in 20 tisk. zak. in se gibljejo v okviru formalnopравnih predpisov, pa niti z besedico ne ome-

njajo materialnopravnega vprašanja o resničnosti ali neresničnosti popravka. Če predlagatelj ni »udeležena zasebna oseba«, ali sploh ni podpisan, če predlog ne vsebuje popravka »v tiskovini priobčenih dogodb«, potem ni očitati odklanjajočemu uredniku krivde. Ali sme urednik pri takih obrambnih sredstvih ponuditi dokaze? Gotovo. Če n. pr. dobi urednik popravek od N. N., kj je po imenu, ne pa stanovskem poslu istoveten z »udeleženo osebo«, ali če urednik dobi popravek, pa je uverjen, da je podpis popravljalca falsificiran, moči se mu je sklicevati na dokaze za utemeljenost svoje trditve, enako kakor pri obrambnih sredstvih, da je ravnal pri odklonitvi v nepremagljivi sili ali v stanju nujne sile in slično. Če dokaže v teh primerih svojo nekrivdo, ker predležé materialnopravni razlogi, ki izključujejo krivdo, potem njegova branitev ni neosnovana; moral bo pač *ex post* priobčiti popravek po nalogu sodišča, toda kazen ga ne zadene. Ako pa dokaže obstoj formalnopravnih razlogov za izključbo krivde, ne bo niti kaznovan, niti primoran, da priobči popravek.

III. Najzanimivejše vprašanje pa je: Ali opravičuje urednika prepričanje, da je popravek v tiskovini priobčenih prigodb (dejstev) potrjena istina in da ustreza prvotno priobčilo resnici? Razvoj določb §§ 19 do 21, kakor je zgoraj obrazložen, gotovo ne daje nobene opore za potrditev tega vprašanja, sedanji zakon pa se, kakor rečeno, ne dotakne vprašanja o resničnosti ali neresničnosti popravka niti z besedico. Pač pa je treba iz gori navedene svrhe zapovednih predpisov § 19 in 20, da »naj se čujeta oba zvoná« brez nepotrebne odloga, sklepati, da pade tako branjenje v splošnem izven okvira formalnih predpisov § 19 in 20 tisk. zak.

Liszt (*Lehrbuch des oester. Pressrechtes*, str. 185) uči, da se sodnik ne sme spuščati v presojo o resničnosti ali neresničnosti popravljenih dejstev, dočim nekoliko prej izvaja, da prepričanje o resničnosti prvotnega priobčenja in o neresničnosti popravka urednika ne opravičuje, da se brani sprejeti popravek, »*wenngleich seine bona fides ihn auch hier von Strafe befreien kann*«. Kako spraviti prvo in drugo trditev v sklad? Če se namreč sodnik ne sme spuščati v vprašanje o resničnosti ali neresničnosti popravka, kako naj presodi *bonam fidem* urednika, ki se je popravku uprl? Po mojem mnenju samo tedaj ni nasprotja, ako izhajamo iz stališča, da je tista *bona fides* lahko krivdo izključujoč razlog »zmote« ali »nepremagljive sile«, morda celo »stanja nujne sile«. Le ob tej razlagi se pride do zaključka že zgoraj navedenega, da je upiranje osnovano, urednik sicer kazni prost, da pa mora navzlic temu po sodnem nalogu priobčiti formalno pravilen popravek.

Preostajajo tisti primeri, pri katerih novinar nima nobenega močnejšega opravičenja nego zgolj svoje prepričanje, da je predlagatelj popravka potvoril resnico in da prereka ter zavija zgolj iz

osebne zlobnosti ali politične objestnosti prvotno, nad vsak dvom vzvišeno priobčilo.

Ako presoja oblike popravka ne daje razloga za odklonitev, ako se urednik noče zadovoljiti s polemiko zoper popravek, ki mu sledi za petami (kjer je to sploh dopustno), potem imamo vendar še primere, pri katerih mora urednik odkloniti popravek, n. pr. če vsebuje kaznivo dejanje,²⁾ odnosno more odkloniti popravek, če se izkaže, da je popravek ponovitev že prinešenega popravka, ali če formalno pravilen popravek očitvidno nima resne vsebine, n. pr. ker nasprotuje splošno znanim in priznanim, torej notoričnim dejstvom. V takih primerih je treba dokaze event. ponuditi in izvesti, od njih izvedbe bo odvisna rešitev vprašanja o krivdi. Ti primeri res da niso *verbis expressis* obseženi v §§ 19 in 20 tisk. zak., pač pa jih moramo smatrati za *implicite* subsumirane primere neosnovanosti predloga za popravek, ker zakonodajalec ni mogel nikdar ničesar ukazati, kar je kaznivo ali abotno.

Če pa niti taki razlogi ne držé, se vpraša: ali sme po današnjem pravu urednik odkloniti popravek samo zato, ker namerava dokazati resničnost popravljenega? Za potrditev tega vprašanja *de lege lata* bi utegnili navesti kot glavno oporo ono staro, večno pravo pravilo »*in dubio pro reo*«, ako bi priznali, da je izraz »neosnovano branjenje« (»*grundlose Weigerung*«) v § 21 sploh dvomen. Zato bi govorila morda ta-le legislativno-politična dejstva:

1.) Hrvatski zakon od 27. maja 1875, br. 32, je imel določbo § 18, ki je ustrezala natančno § 21 avstr. tisk. zak.; bila je zgolj prepis že reformiranega avstr. zakona. Ker pa je bila čutna potreba po jasnejši formulaciji te določbe, so jo izpremenili z zakonom od 14. maja 1907, br. 41, tako, da se glasi: odgovorni urednik sme odkloniti priobčenje popravka, a) če je pretekla doba štirih tednov od dne publikacije, b) če vsebuje popravek kaznivo dejanje, c) če je popravek sestavljen v tujem jeziku. Drugi odstavek določbe pa se sedaj glasi: »odgovorni urednik, koji se ne imajuči zakonita razloga krati priobčiti ispravak, priposan mu u smislu ustanova §§ 16. i 17. ovoga zakona i štampati ga onako i onda, kao isto zakon propisuje, krivac je prestupka...«. Tu je videti, da je zakonodajalec odstranil dvome, ki so pač obstojali za hrvaške pravne činitelje!

2.) Da se je smatrala možnost za dokaz resnice prvotnega priobčenja za legislatorično potrebo tudi v bivši Avstriji, izhaja iz dej-

²⁾ Popravek se mora presojati v celoti. Če obsega tudi le deloma očitanje kaznivega ali nečastnega dejanja, je opravičena zavrnitev cellega popravka. Tako odločba vzl. sod., cit. pod št. 94 v *Granichstättten*: Das Urheberrecht, Pressgesetz und das objektive Verfahren, str. 93; prim. tudi števil. 100 na str. 103. *ibid.*

stva, da je § 25 osnutka za avstrijski tiskovni zakon od 11. junija 1902 imel za upravičen vzrok odklonitve popravka med drugim, če utegne urednik o celi ali vsaj o bistveni vsebini dokazati, da ni resnična. Temu nasproti pa je § 23 avstr. tisk. zakona od 7. aprila 1922, šte. 218 zvez. drž. zak., ki obravnava isto legislativno misel kakor §§ 19 do 21 pri nas še veljavnega starega avstr. tisk. zakona, določil pač natančne razloge za odklonitev (zakasnelost, ponovitev, jezikovna različnost, kaznivost), — ni pa sprejel za vzrok upravičene zavrnitve popravka — možnosti dokaza resnice. Značilno pripominja k temu paragrafu komentator Lohsing (*Das Pressgesetz*, str. 31): *Ob eine Berichtigung vorliegt, ist lediglich nach Form und Inhalt der betreffenden Zuschrift zu beurteilen. Auf die Frage der Richtigkeit oder Unrichtigkeit kommt es auch nach dem neuem Recht nicht an...* Videti je torej, da reklamira Lohsing za pravilen baš tisti nazor, ki je ugotovljen v uradni instrukciji za državnega pravdnika: ne brigaj se za resničnost popravka! Zanimivo pa je, da novi nemško-avstrijski zakon niti one določbe ni sprejel, ki je bila v načrtu za tiskovni zakon iz leta 1902., namreč, da naj zadene neresnicoljubnega popravkarja kazen za nagajivost.³⁾

Spričo vseh pojavov v poznejši zakonodaji treba torej predvsem rešiti vprašanje, so li v istini podani dvomi, kaj misli zakon v § 21 tisk. zak. pod »*grundlose Weigerung*«? Mari dopušča dvome o tem, da sme urednik odkloniti popravek, ker hoče resničnost svoje trditve dokazati?

V tem pogledu je poudariti, da § 21 ni nič drugega nego **skupno** normirana **sankcija** za kršitev oboje vrste določb §§ 19 in 20. To sledi jasno iz geneze § 21 v sedanji obliki. V gosposki zbornici je namreč knez Czartoriski zahteval in dosegel izrečno dostavek besed »po določbah §§ 19 in 20 tisk. zakona«, dočim je stalo poprej samo »zgornje določbe ali § 20 tisk. zakona« (glej »*Haus der Abgeordneten*«, 1909. seja od 15. maja 1868, str. 3191, in »*Herrenhaus*«, 48. seja od 16. junija 1868, str. 1071). Zgodilo se je to zaradi popolne jasnosti, da se nanaša čl. 21 na §§ 19 in 20 tisk. zakona in se je torej držati tega, da je po zakonodajalčevi nameri cela snov §§ 19 do 21 ena sama legislativna zamisel, da torej tudi začetek besedila v § 21 »neosnovana branitev« nima samostojnega splošnega pomena, ampak da mu gre le relativen pomen, t. j. le veljavanja v okviru tistih norm, ki stoje v določbah §§ 19

³⁾ Glede te določbe naj radi zanimivosti pripomnim, da je Sládeček v Jur. Bl. 1903 I., str. 2 predlagal namesto kazni za nagajivost — občutno sodno kazen radi prestopka neresničnega popravljanja, dočim se je Rosenblatt (Ger. Zeitung, 1903 I., str. 400) v tem pogledu odločno protivil zoper vsako kazen.

in 20. V celi vsebini teh paragrafov, kakor že ponovno izraženo, pa ni nobenega govora o možnosti branjenja radi dokaza resničnosti, ki izključuje po kaz. pravu kazen edino le izjemoma pri specialnih normah glede zločinov zoper varnost časti. Dvomi, ki bi se pojavili o pomenu besedice »grundlose Weigerung«, utegnejo torej biti le kriminalno-politične narave, le *de lege ferenda*, ne pa *de lege lata*. Baš ureditev vprašanja o dokazih resnice v hrvaškem tiskovnem zakonu ter v novem avstrijskem tiskovnem zakonu nam priča, da po usvojitvi sistema popravkarstva, ki dopušča nasprotniku pravico popraviti po njegovem mnenju izkrivljena dejstva takoj iz nujne potrebe, da se »čujeta oba zvoná«, ni dana uredniku prav nobena kontrola resničnosti popravka pred priobčenjem!⁴⁾

Mimogredé bodi omenjeno, da stoji na istem stališču tudi srbski zakon o štampi od 12. januarja, odnosno 9. decembra 1904, ker odreja v členu 4, da se naj pošljejo popravki neposredno ali preko prvostopnega sodišča, a urednik ni primoran sprejeti popravka le v primeru, če ni uljudno pisan ali če se ne omejuje samo na »ispravljanje netačnih navoda i podataka« ali če vsebuje kaj kaznivega; sodišče pa naj kaznuje, »ako nadje, da urednik bez osnova nije hteo stampati«.

IV. Le nekoliko besedi o tem, kako bi bilo stvar *de lege ferenda* urediti. Brez dvoma nudi tisto tolmačenje, ki smo ga podali zgoraj glede § 21 tisk. zak. *de lege lata*, baš v razburkanih političnih časih z ostrimi novinarskimi napadi priliko, da se pošteno časopisje šikanira, pa tudi javnost naravnost vara. Če mora urednik formalno pravilno sestavljen, materialno resnico pa kruto potvarjajoč popravek priobčiti, ima nepoštenj popravkar vendar le priliko z nesresnico čitajočo publiko bluffati. Zato se sme pač upravičeno dvomiti, ali je šla gori označena zakonodaja nemške Avstrije pravo pot. Odobravati pa je češkoslovaškji načrt tiskovnega zakona od 16. februarja 1920, ki pravi, da utegne odgovorni urednik popravek odkloniti: ... 5.) »lze-li pravdivost zprávy dokázati«, še bolj pa naš projekt zakona o štampi iz leta 1922, ki določa v čl. 34, da sme odgovorni urednik odkloniti popravek, »ako se u novinama ili spisu po prijemu ispravke odmah izjasni, da neće da je štampa, već da prima obavezu da dokaže neistinitost ispravke u celini ili njenoj bitnoj sadržini. Ona izjava mora biti štampana na istom mestu i istim slovima, kao i napis koji se želi da ispravi«. Priponim le še, da ta projekt predvideva obligatorično dokončno razsodbo o upravičenosti obrambe z dokazom resnice tekom osmih

⁴⁾ Prim. tudi še sodbo vzkl. sod. v Granichstätten, loc. cit., št. 99 na str. 102: »Unwahrheit der Berichtigung rechtfertigt nicht die Verweigerung der Aufnahme derselben.«

dni, kar pa bo po mojem mišljenju pač prekratka doba. V tem pogledu bo treba stvar prilagoditi stvarnim potrebam, da se dobra misel ne spravi ob zaželeni uspeh.

B.

I. Iz povsem drugačnih vidikov pa je presojati vprašanje, ali je dopusten dokaz resnice pri obtožbah radi prestopka po čl. III. t. 1. in 5. zak. od 15. oktobra 1868, št. 142. Prvotno je odredil tiskovni zakon v § 29 kazenskopravno odgovornost radi zanemarjenja dolžne paznosti za avtorja, ako bi ob dolžni paznosti izostal »*der strafbare Charakter des Inhaltes der Schrift*«. V § 30 je bil govor o izdajatelju ali založniku, v § 31 o tiskarju, v § 32 pa o uredniku periodične tiskovine. Glede njega se je glasila določba: »Urednik periodične tiskovine s kaznivo vsebino je za zanemarjenje dolžne skrbi in paznosti v s a k č a s odgovoren. Od te odgovornosti se ne oprosti niti s pristavljenimi splošnimi ali posebnimi zavarovanji, niti z izjavo drugega, da hoče sam prevzeti odgovornost«. Iz teh določb je po čl. III. cit. zak. nastalo besedilo znanega delikta odgovornega urednika — zanemarjenje dolžne paznosti. V diktaciji te določbe je bil *in thesi* podan sistem pruskega tiskovnega zakonika od 12. maja 1851: (»sistem malomarnostnih kazni«). V nasprotju s francoskim (»garancijski sistem«) in belgijskim (»*responsabilité par cascades*«) je določal pruski zakon, da veljajo splošne določbe kazenskega zakonika tudi za vse tiskovne delikte, to je: storilec, sotorilec, nasnovatelj itd. je tista oseba, ki je to po splošnih določbah kazenskega zakonika; toda če storilstva, sotorilstva, nasnovanja itd. ni moči dokazati, kaznuje se odgovorni urednik, ta pa brez ozira, ali je zakrivil zanemarjenje dolžnosti, da celó, če je nekrivda dokazana. Avstrijski, pri nas še veljavni zakon, je trdoto pruskega sistema omilil, on govori vedno le o z a n e m a r j e n j u d o l ž n e p a z n o s t i, urednik je odgovoren le za »*negligentia*«, s katero je bil kulpozno storjen čin, ki bi ga bilo, če bi bilo neposredno storilstvo dokazano — kaznovati za hudodelstvo ali pregrešek. Danes po jasnih izvajanjih *Liszt*a (op. cit., str. 222 nasl.), ki se jim je pridružil tudi *Lentner* (*Grundlagen des Presstrafgesetzes* str. 98), niti v teoriji, niti v praksi ni več dvoma, da po normah avstrijskega, pri nas še veljavnega tiskovnega zakona nimamo opraviti z nikakšno specifično tiskovnopravno malomarnostjo, ampak z n e m a r n o s t j o p o s p l o š n i h d o l o č b a h k a z e n s k e g a z a k o n i k a, vsled katere je bil udejevovan delikt neposrednega storilca, avtorja, s kaznivo vsebino tiskovine. »Tisk je le sredstvo za izvršitev delikta«, pravi *Glaser*.⁵⁾ Gre torej glede avtorjeve in glede

⁵⁾ Glej *Glaser*, das oest. Pressgesetz, Wien, 1869, 2. Aufl., citirano po *Pappafava*, loc. cit., str. 193, ki pristavlja *Glaser*jevi sodbi: »Ein

krivde odgovornega urednika za *eundem effectum*,⁶⁾ ki je kvalificiran pri neznanem avtorju za hudodelstvo ali pregrešek, pri odgovornem uredniku za prestopok po čl. III. leg. cit.

Iz tega načelnega stališča je predvsem izvajati, da mora vložiti obtožbo zoper odgovornega urednika zasebni obtožitelj, če je delikt avtorja na zasebno obtožbo kaznivo, javni obtožitelj pa, če je delikt avtorja na javno obtožbo kaznivo dejanje ali privolitveni delikt, da pa javni obtožitelj pri predlagalnih deliktih avtorja — tudi zoper odgovornega urednika — brez predloga prizadete stranke ne more sprožiti pregona. Dalje sledi iz ugotovljenega stališča, da obtožitelju ni dano na prosto, ali hoče obtožiti avtorja ali odgovornega urednika, da je marveč obtožba naperjena zoper drugonavedenega v primeru s prvonavedeno subsidiarnega značaja (prim. ur. zbirka odl. št. 3447); sodišče mora ob obtožbi samo radi zanemarjenja dolžne paznosti celó u r a d n o preiskati, mari ni vendar moči prištevati krivde zadevnega zločina v smislu kaz. zak. § 7 (prim. ur. zbir. odl. št. 3391), to pa celo tedaj, ko se pojavi le sum, da je odgovorni urednik bodisi sam avtor, bodisi njegov sokrivec, ker je kaznivi spis v e - d o m a dal tiskati (prim. odločbo kas. sod. urad. zb. št. 2973, kjer prvostopno sodišče, priznanju, da je odgovorni urednik sam storilec, ni verjelo in je dotični dokaz zavrnilo, a je kasacijsko sodišče vzrlo v tej zavrnitvi — ničnost). V takih primerih se okrajno sodišče ne sme zadovoljiti z lastno pristojnostjo, češ da je predlog na kaznovanje stavljen le radi prestopka po čl. III. leg. cit., marveč mora stvar odstopiti pristojnemu sodišču višje vrste (gl. ur. zb. št. 3391).

Če pa se vpraša temeljem teh ugotovitev po d o k a z i h, dopustnih v obrambo odgovornega urednika, ki je pod obtožbo radi prestopka po čl. III, t. 1 in 5 leg. cit., sklicevati se je predvsem na vse to, kar je že gori pod **A. II.** navedeno. Seveda gre tu le za one krivdo izključujoče momente, ki utegnejo pri krivdni obliki malomarnosti sploh v poštev prihajati, torej tudi za ugovor nemožnosti pažnje *in concreto*, ker »*ultra posse nemo tenetur*«. To je logična posledica ugotovitve, da ne gre za nobeno specifično tiskovno, ampak le za splošno malomarnost, a tudi pri tej je treba krivde v volji storilčevi. Vendar ne bo zadostoval po sebi ugovor, da se je odgovorni urednik zanesel na svoje sotrudnike, za oprostitev od krivde (prim. odl. ur. zb. št. 2559, 3540).⁷⁾

ganz hervorragend wissenschaftlich und rechtlich zu billiger Grund-satz.«

⁶⁾ Ni moči trditi, da gre za »idem factum«, ker je bistvena razlika v značaju volje podana. Tudi *Liszt*, loc. cit., str. 228, rabi izraz »idem factum« le v smislu k. pr. reda! —

⁷⁾ Če bi n. pr. odgovorni urednik »pozabil« rokopis na mizi in bi ga tretja oseba brez njegove volje dala v tisk, odgovoren bi bil za malomarnost, ker ni zadostno skrbel za nemožnost natiska.

Dalje je v objektivnem oziru ugotoviti, da predpostavlja čl. III. leg. cit. periodično tiskovino, katere vsebina ustanavlja hudodelstvo ali pregrešek, ki ga po občih določbah odgovornemu uredniku ni moči prištevati. Zahtevana je torej kot pogoj preganjanja kaznivost vsebine tiskovine radi višje vrste zločinov izven prestopkov. To kvalifikacijo je razumeti abstraktno: Če bi se n. pr. izkazalo, da neposredni storilec še ni 14 let star, ali da je storil dejanje v blaznosti, v polni pijanosti itd., tudi to odgovornega urednika ne bi opravičilo. Sodišče torej ne sme dopuščati takih dokazov, če bi bili ponudeni.⁸⁾ Obveljati pa mora ugovor, in je event. potrebne dokaze za to dopuščati, da pri inkriminirani vsebini tiskovine ne gre za abstraktno hudodelstvo ali pregrešek, ampak le za prestopok n. pr. po §§ 496, 497 k. z.

Končno mora sodišče sprejeti dokaze, ki jih ponudi odgovorni urednik, da izpodbije domnevo kaznivosti vsebine tiskovine, — ako zavisi kaznivost od dokaza, da so trditve resnične. Odgovorni urednik se sme torej zagovarjati 1.) da za autorja ne vé, 2.) da inkriminiranega članka ni čital, preden je šel v tiskarno, 3.) da članek ni kazniv, ker vsebuje resnico, ki izključuje kaznovanje. Dokaz za tako okolnost mora sodišče sprejeti, da, na tak dokaz se mora predvsem ozirati, ker brez kaznivosti vsebine in concreto ni pogoja, da se sploh preganja odgovorni urednik (prim. urad. zb. odl. št. 470 in pa 2973, 3540.) Seveda je vprašanje, ali je dopusten dokaz resnice, reševati po občem kazenskem zakoniku. Dopusten je torej dokaz le v primerih §§ 487, 488 in 491 (drugi odst.) k. z. in le po tam navedenih načelih; torej je pri priobčenju v tiskovini potreben vedno popolni dokaz z resnice, vendar je tak dokaz nedopusten, če gre za priobčevanje resničnih prigodkov zasebnega ali rodbinskega življenja (§ 489 k. z.). Dopusten pa je tudi pri pregrešku po § 104 srb. k. z. dokaz, da je »uradnik, zvaničnik ali uslužbenec pri službenem poslu postopal protizakonito in ne da bi bil zanj pristojen, in nepravilno ter s tem dal povod, da je kdo zakrivil« kaznivo dejanje po § 104, ker utegne »sodišče po okolišnih takšno postopanje smatrati za oproščujočo okolnost ter obdolženca oprostiti vsake kazni« (§ 104 d, odst. 2, srb. k. z.).

V praksi ni docela prodrlo mnenje, da sme odgovorni urednik nastopati tudi pri obtožbi radi prestopka po čl. III. leg. cit. dokaz resnice, dasi ga je kasacijsko sodišče na Dunaju dosledno priznavalo za pravilno (prim. utemeljevanje že cit. ur. zb. odl. št. 470, 2973

⁸⁾ Komur bi se to zdelo nedopustna anomalija, bodi opozorjen na enako anomalijo iz §§ 236, 523 k. z., kjer gre za »hudodelstvo«, ki mu nedostaja za vsako hudodelstvo potrebnega hudobnega naklepa, ker je ta po § 2c k. z. izključen.

in 4540). Pripomniti pa je, da priznavajo tudi za tiskovno pravo v Nemčiji nekateri avtorji dopustnost dokaza nekaznivosti iz vzroka, da je resničnost žalitve dokazana, dasi stoji tamkajšnji tiskovni zakon v tem pogledu na strožjem stališču, kakor naš (Glej Grüt-fien, *Die Täterschaft des verantw. Redakteurs*, str. 75.).

Raz procesualno stališče je ugotoviti, da je za izvedbo dokaza resnice merodajno vprašanje odgovornosti radi doloznega ali kul-poznega zločina zoper varnost časti in da utegne biti le v drugem primeru, kjer je izključen vsak dvom doloznega zločina odgovor-nega urednika, pristojno okrajno sodišče za glavno razpravo in izvedbo dokazov resnice.

II. K sklepu nekaj besedi *de lege ferenda*. Čl. 13 ustave pravi, da so odgovorni za vsa kazniva dejanja, storjena s tiskom, pisec, urednik, tiskar, izdajatelj in razširjevalec, da pa se odredi še s posebnim zakonom o tisku, kdaj in kako bodo odgovarjali. Jasno je, da pri tem besedilu ni prekludiran niti belgijski, niti fran-coski, niti prusko - avstrijski sistem kazenske odgovornosti za bo-dočo zakonodajo. Ta ustavna določba pa tudi na sistemu, ki velja še danes v Sloveniji, ni ničesar izpremenila. V Srbiji veljavni zakon o štampi iz l. 1904 je uveljavil kombiniran belgijsko - francoski sistem. Projekt za edinstveni tiskovni zakon naše kraljevine ga prevzema in ustanavlja odgovornost v prvi vrsti za pisca, če ta ni znan, za odgovornega urednika, ki ni dolžan naznaniti pisca, pa ga sme iz-dati do glavne razprave, da se sam oprosti odgovornosti; na to je odgovoren tiskar, če se ne ve niti za pisca, niti za odgovornega urednika, izdajatelj pa je odgovoren le za sodne takse; razširje-valetc pa je odgovoren samo pri tistih tiskovinah, pri katerih se ne ve, kdo jih je tiskal (čl. 38—44.). Dokazi, ki so dopustni pri taki odgovornosti, niso različni od dokazov pri navadni odgovornosti po splošnem kaz. zakonu. Seveda treba upoštevati, da je odgovor-nost že po normi fingirana. Temu nasproti je ohranjen v češko-slovaškem projektu za tiskovni zakon v § 34, enako v nemškoav-strijskem tiskovnem zakonu iz l. 1922. v § 30 — sistem zanemar-jenja dolžne paznosti. Pri obeh niti omenjeno ni, da je moči »dokazati resnico«, — kar jasno kaže, da se ni smatralo za po-trebno, kaj takega ustanavljati. Pač pa je nemškoavstrijski tiskovni zakon na novo in izrečno odredil: »*Wer durch einen unabwendba-ren Umstand verhindert war, die ihm obliegende Sorgfalt anzuwen-den, bleibt straflos*,« iz česar bo sledila cela vrsta takšnih dopustnih dokazovanj, ki je o njih zgoraj ugotovljeno, da so tudi že po našem sedanjem tiskovnem pravu dopustni.

Pri posvetu o našem edinstvenem tiskovnem zakoniku bo treba rešiti vprašanje, ali naj gremo glede odgovornosti urednika dose-danjo pot srbskega zakona o štampi ali naj se pridružimo češkoslo-vaškemu projektu, ozir. nemškoavstrijskemu zakonu. Fikcija krivde

je podana tu in tam, teoretično sicer neopravičljiva, za prakso pa neizbežno potrebna. Možnost zadostne obrambe novinarja z dokazom resnice je pri teh sistemih enaka, obramba časti napadanega pa pri sistemu načrta za naš edinstveni tiskovni zakon hitrejša in izdatnejša. Radi tega bi dal slednje navedenemu sistemu prednost.

Književna poročila.

Dr. Ludwig Altmann, dr. Max Leopold Ehrenreich: Einführung in das oesterreichische Strafrecht. R. cola Verlag, Wien-Leipzig-München: 1923; str. XIV + 350.

Dva praktika sta se združila in napisala knjigo »in gemeinververständlicher Darstellung« za porotnike in večnike (skabine), delo pa jima je tako lepo uspelo, da moremo reči s polnim prepričanjem, da je ta čas sicer ne najpopolnejša, pa vendar najmodernejša in izvrstna knjiga za praktične juriste, a za slušatelje prava naravnost imeniten učni pripomoček.

Predvsem je knjiga pisana res razumno in razumljivo. Ne samo, da se ne razblinja v pojmovne konstrukcije, ampak resnično popularno podaja vse to, kar treba za razumevanje. Pri tem ali baš radi tega se na mnogih mestih ne plaši navesti kakšno zgodnico od priznanih avtorjev, n. pr. Anzengruberja, Marije Eschenbach. Prinaša pa tudi tako lepe, čeprav včasih drastične primere iz praktičnega življenja, da bliskovito razsvetle vprašanje in navajajo k pravilnemu razumevanju rešitve.

Prvi del knjige obravnava splošni del kazenskega zakonika in mu je avtor Ehrenreich. Snov je razdeljena na 12 poglavij, pričeniši od pojma kazni in kazenskega prava preko vseh oblik krivde do kazenskih vrst, kazenske izmere in ugasnitve kaznivosti. V tem poročilu se ne moremo spuščati v razgovor o vsebini rešitve raznih kontraverz, pač pa z mirno vestjo lahko oddamo splošno sodbo, da je naravnost užitek slediti izvajanjem pisatelja, in to tudi tam, kjer se vidno trudi vzdrževati vladajočo prakso kasijskega sodnega dvora (n. pr. pri nauku o poskusu, str. 84—90).

Drugi del knjige, posebni del kazenskega zakonika, je potekel iz peresa Altmanna in obsega deset poglavij (XIII.—XXII.). Tu pa je pisatelj sam a priori opusti misel na popolnost sistematičnega dela. Podal je le tista kazniva dejanja, o katerih misli, da so zastran svoje pogoste storitve razprave potrebne ali pa da utegnejo iz drugih vzrokov vzbujati zanimanje preko krogov strokovnjakov. Tu pride torej svrha knjige, namenjene laičkim sodnikom, posebno do izraza. Že kar v prvem poglavju nam pokaže avtor, da zna plavati tudi proti občemu toku t. zv. popularnih idej. V nauku o odpravi telesnega ploda se je n. pr. postavil tudi de lege ferenda z odločnostjo na stališče, da je telesni plod že od spočetja samega po smislu § 22 o. d. z. pravna dobrina, ki mora biti od države zaščitena (str. 161). Zelo zanimiva in osobito tudi za praktične juriste važna so izvajanja avtorja o t. zv. ljudskem naziranju o poštenosti, ki izzvené v popolnoma pra-